

AKIKNEK A CSALÁDFÁJÁT DR. KÓS KÁROLY KÉSZÍTETTE

Sütő István beszél a szakmájáról

dr. habil. Gerencsér Kinga
c. egyetemi tanár

„A vargyasi bútorfestő és fafaragó Sütő család fél évezredes története összmagyar- és erdélyi sikertörténet egyben. Csodálatos a folytonossága, a kvalitása, a kisugárzása, mindaz, amitől a művészet korokon, ízléseken és történelmi korszakokon átível és szellemi magasságokba képes emelni az egyént és a közösséget egyaránt” – így méltatta Vargha Mihály szobrászművész, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum igazgatója a Magyar Örökség Díjjal kitüntetett Sütő Levente Lehelt és Sütő Istvánt.

A vargyasi bútorfestő Sütő família neve fogalom a magyar népi díszítőművészetben, az erdélyi–székelyföldi szépérezék bútorbba szerkesztett, kapuba ácsolt, használati tárgyakra festett-faragott lenyomata – olvashatjuk Sütő István: A bútorfestő és fafaragó Sütő család című könyvében Sylvester Lajos előszavában. A Sütő családot, mint bútorfestő- és fafaragó-dinasztiát olyannyira számon tartják a Kárpát-medencei mesterek között, hogy nevük és munkásságuk a Magyar Néprajzi Lexikonban is szerepel. A család történetének dr. Kós Károly is „utánanézett”, aki a családfát is elkészítette, illetve megrajzolta A vargyasi festett bútór című könyvében. A család fiatfalvi eredetű festőasztalos-dinasztia, és Vargyasra a székelyföldi nagy

múltú asztalosbútor-készítő családok legismertebbike.

A Sütő család története 1568-ig nyúlik vissza. Sütő János és József, két mesterlegény, az egyik asztalos, a másik ács, ekkor került Vargyasra a Székelykeresztúr mellőli Fiafalváról. A helyi Daniel-kastélynál végeztek ács- és asztalosmunkát. Munkájuk végeztével megtelepedtek a faluban, és utána tizenöt nemzedéken keresztül apáról fiúra örökítették át a mesterséget. A fiai és az unokatestvéreik a tizenhatodik nemzedékhez tartoznak már – mondta Sütő István, aki elárulta, hogy fiai már kézbe veszik a szerszámokat, amikor a műhelybe mehetnek. A Sütő család jelenlegi portája 1773-ban épült, kőből, az az előtti egyszerűbb faház helyére. Az egyre népesebb 16. nemzedék is

e hivatás folytatásának a reményét hordozza. Így a Sütő család portája ma is mindenki előtt nyitva áll, aki közelebbről is meg szeretné ismerni e szívünknek oly kedves mesterséget. Sütő István szellemi mentorainak hitével vallja: „a bútorfestés-faragás alapanyagának, a fának lelke van. Nincs két egyforma erezetű fa, csak hasonló mintázatú. Az élővilág történetét, sorsának alakulását évgyűrűinek rajzolatába építő fa, bocsátja testét a bútorfestő és fafaragó alkotó számára, aki imigyen képes örökéletűvé tenni azt. Élővé varázsolja a holtak tűnő anyagot, és házába falazva, bútorbba és kapuba szerkesztve hosszú életűvé teszi. Akárhogy is van, nagyon szép foglalkozás a miénk. Szigorú szabályok szerinti művészet, mégis rengeteg teret enged a

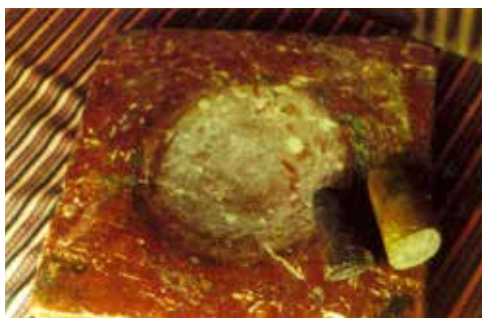
”

A Sütő család története 1568-ig nyúlik vissza. Sütő János és József, két mesterlegény, az egyik asztalos, a másik ács, ekkor került Vargyasra a Székelykeresztúr mellőli Fiafalváról. A helyi Daniel-kastélynál végeztek ács- és asztalosmunkát. Munkájuk végeztével megtelepedtek a faluban, és utána tizenöt nemzedéken keresztül apáról fiúra örökítették át a mesterséget.

Sütő István nagyapjával és édesapjával 1997-ben és 2021-ben munka közben.

kreativitásnak. Minden munka egy új kihívás, egy új küzdelem.” István vezet be az éppen frissében felújított tisztaszobába. Belépve, az összbemérés – a bútorok, népi varrottasok, szőttesek –, szóval az összkép valóban megérinti az embert, szépen összerakott, egybeszerkesztett festett és faragott, együvé szőtt csoda. A múzeumi igényességgel berendezett nagyszoba kedvesen intim, családivan lakályos. Sütő István faipari mérnöki szakmát végzett Brassóban és a családi hagyomány bútorfestői mintázatát tovább színezve maga is egyedi mintákat fest. Szabad kézzel s nem megrajzolt minta után, hanem közvetlen a díszítendő bútordarabra, dísz- vagy használati tárgyra fest. Az internet egyetemi végzettsége révén kerül ebbe a patinás házba, az ugyancsak hatalmas értékű hagyományvilágba. Bútoraik egyedi darabok, soha nem készül két egyforma. A családban nagyrészt kéziszerszámokkal folyik az asztalosmunka is. Minden, a régi székely háztartásban használható bútort készítenek, a hagyományokhoz szigorúan ragaszkodva, de a használ-

Őrlőkő a festék készítéséhez, kutyafejes gyalu és alapgyalu.

”

A legrégebbi eszközük a festéktörő kő, ezen őrlték, porították az elődök a színes ásványokat. A festéktörő kőhöz van két kicsi őrlőkő, ezek segítségével nyerték a festéket.

Festett ládák a két alapszínnel: jobbágykék és barna.

Az emlékszoba és egy rendelésre készített téka.

hatóságot sem tévesztve soha szem elől. Külön figyelemre méltó, hogy a festékek családi recept alapján készülnek, a festett alkotásokat viasszal vagy gyantával „kezelik”, ezzel távol tartják a bútordarab, a díszített tárgy gazdájától a nemkívánatos konzerváló vegyszereket és biztosítják a fa védelmét.

A legrégebbi eszközük a festéktörő kő, ezen őrlték, porították az elődök a színes ásványokat. A festéktörő kőhöz van két kicsi őrlőkő, ezek segítségével nyerték a festéket. Mai napig a hagyományos családi receptet használják a festékek elkészítésére. A kő különlegessége, hogy az 1680-as évszám szerepel rajta, Sütő József utaló felirattal. Innen tudják biztosan, hogy festéssel is foglalkozott a család.

A festés maga szabadkézi, az alapszínre jön a mintázás, a betéteknek először a kereteit rajzolja meg, de a mintázás, virágozás mindig teljesen szabadkézi. Valamennyi darabot hagyományos mintákkal festik, mégis mindegyik egyedi. Például, ha tükörből tizenötöt készít egyszerre, akkor is mindegyik egyedi, s mindegyik hagyományos. Ez a különlegessége az ő népművészetüknek! Hiába kötött a forma, nagy teret enged a kreativitásnak. A bútorok közül a széky háztartás elemeit készítik, elsősorban ládát, kisebbet, középezt, nagyot. A legnagyobb a kelegyészvagy hozományosláda. Nekik is van belőle három is. A férjhez menő lány ládában vitte az összes holmiját az új

házhoz. A hozományához tartozott a vetett ág, ami aztán a tisztaszoba díszévé vált. Érdekes, mert alvásra sohasem használták, a család anyagi helyzetét, státusát mutatta. Minél magasabb volt, annál gazdagabb volt a család.

Aztán itt van a vendégváró pad, a falon a saroktékák. Vargyas, unitárius falu lévén, a tékát elsősorban italtárolásra használták, katolikus falvakban Bibliát tartottak benne. A fali téka őse a falban egy mélyedést takart, amolyan hűtőszekrényként működött az északi falon, és polcokkal volt ellátva. Viccesen szokták mondani, hogy a kőház jó, mert nyáron is és télen is hideg. Az élelmiszerek jól elálltak a fal mélyedésében. Aztán itt az állótálas, vagy a legérdekesebb hagyományos darabjaik: a kontyos vagy mondószékek. Régen is összevesztett a férj és a feleség. Erről a székek állása beszélt. A székeket vagy a háttámlájukat úgy cserélték meg, hogy a fejek vagy összenéztek vagy hátat fordítottak egymásnak. Kirakták a székeket a tornácra, hogy az érkező értesüljön: nem a legjobb pillanatban érkezett. A vendég megfordult, s ment tovább. Ez volt a mondószékek „mondanivalója”. A jellegzetes széky asztal, a kamarás asztal mély kenyeresfiókkal volt ellátva. Alul pedig az úgynevezett titoktartó, egy csúszólappal ellátott titkos rekesz volt. Általában egy ajtócska van ezen az asztaltípuson.

Tálas készítése.

Kamarás asztal kenyeresfiókkal és titoktartóval.

„Mondó” székek.

Szokták kérdezni, hogy titkos, ha mindegyik így készült? Hát nem egyformán készültek. Nem csak az ő családjuk volt ilyen leleményes, a régi mesterek mindig építettek a bútorokba titkos rekeszeket, ahol az iratokat és a pénzt tartották.

A Sütő család háza egyben néprajzi múzeum is. Bútoraik az 1800-as évekből valók. Mindegyiken szerepel a készítés évszáma. Vannak újabb darabok is, a bölcsőt például István nagyapja készítette a dédunokáinak, de van hintaló is. Az eredeti bútor-darabokat a mai napig készítik. Van kereslet irántuk. A családban öten is dolgoznak, István nagybátyja, az édesapja és a két öccse.

A vargyasi Sütők bútorai minden más festett bútortól megkülönböztethetők. De nemcsak a Sütő-munkákat lehet megkülönböztetni, hanem még a családtagokét is. Mindenkinek megvan a stílusa, például István tulipánjai nem olyanok, mint az édesapjáé. Szép, kötött, szimmetrikus, szabályos vonalvezetésű mintákat festenek, a virágok arányosak a levelekhez. Egyedi a szegfű, a rózsa, de a legtöbb a tulipán. Nem a kék a legjellemzőbb az ő bútoraikra, hanem a bordó, a meggypiros és a barnás. Ez azért van, mert ennek az alapanyaga nagy mennyiségben felkelhető a környéken. Persze, használják a jobbágykéket is. Ha bemennek a vargyasi templomba, láthatják a templomkéket, ami egészen világos. Ritkán használnak zöld színt. Érdekes, ezt leginkább a szászok használták alapszínnek, bár azt gondolnánk,

hogy ez a magyar ízlésnek felel meg. Viszont rájuk a barna és a kék jellemző.

– Mivel kezd a munkát? Mit fest meg először? – tettem fel a kérdést a mesternek.

„Először elkészítem például a ládát, amit fecskefarok sarokillesztéssel fogok össze. Ez egy erős szerkezet, ez a titka, hogy rengeteg láda fennmaradt az évszázadok során. Ma is kézfűrésszel vágom be, és kézzel vésegetem össze. A szerke-

Az ősi családi ház és berendezése.

zet, a vasalatok, a zárok is hagyományosak. Vargyason van egy fiatal kovácsunk, addig nézegette, tanulmányozta a 200 éves zár-szerkezetet, amíg elkészítette. De kanyarodjunk a festésre: a szegélyek színeit húzom meg, utána jön az alapozás. Ha betétek kerülnek rá, a körvonalakat megrajzolom. Ennyi család-ámítás van rajta. Utána megfestem a betét alapszínét, ugyanezt teszem a külső részekkel is. Meghúzom a szegővonalat, s akkor következik a kiinduló minta. Az igazság kedvéért elmondom, hogy egyből nem kezdtem el szabadkézzel festeni. Hatéves korom körül még csak ceruzával másoltam papírra a különböző kompozíciókat a régi bútorokról. Ezután következett, hogy nagypapa és édesapa felrajzolták a csokrot és megfestették a minta felét, aztán én a másik felét. Lassan kezdett a két fél hasonlítani, s attól a ponttól már közel volt számomra a szabadkézi festés. A kiinduló minta lehet kancsó, csokor, szív vagy margaréta. Ebből indul az úgynevezett erezés,

Festett asztal hokedlikkal.

a szárok és a levelek, ezután jön a virágzás, majd a virágoknak az árnyékolása, két színnel emeljük ki. Majd a legvégén a viaszozás az egész felületen, amely olyan jó védelmet ad, ha a bútort jó körülmények között tartják, akkor, míg a világ s két napig is eltart. A fát két ellenségétől kell megvédeni: a nedvességtől és a rovaroktól.”

A restaurálás különleges világába az egyetemen nyert betekintést, dr. Maria Cristina Timar tanárnőnek köszönhetően. Tőle tanulta meg, hogy a restaurálásnál milyen fontos alapelveket kell figyelembe venni. Ilyen például, hogy minél nagyobb arányban meg kell őrizni az eredeti elemeket, csak olyan beavatkozások végezhetők, amelyek egy későbbi

”

A Sütő család háza egyben néprajzi múzeum is. Bútoraik az 1800-as évekből valók. Mindegyiken szerepel a készítés évszáma.

Régi festett láda restaurálása.

restaurálásnál visszafordíthatóak. A beavatkozásnál nem kell mindenképpen arra törekedni, hogy az ne legyen észrevehető, fontos, hogy minden darabon a megtalálható információt meg kell őrizni stb. István főként a festéskiegészítést szereti végezni. Amilyen csodálatos élmény egy darab deszkából valami szépet létrehozni, ugyanolyan csodálatos egy régi, elfeledett, száműzött darabot újra életre kelteni és életünk részévé tenni – mondja István.

A bútoroknak Károly, a walesi herceg is csodájára járt, akit gróf Kálnoky Tibor és felesége, Anna szoktak vendégül látni. Köztudottan nagy tisztelője az erdélyi hagyományoknak, a kézművességnek és a hamisítatlan házi készítményeknek. Nem csoda hát, ha a Sütő család portáját is meglátogatta. Az udvaron ott áll egy kopjafa, amit nagyapja készített a család 400 éves múltjának emlékére, A Sütő dinasztia felirattal, a tizennégy nemzedéssel. Amikor megakadt rajta a herceg szeme, megjegyezte István, hogy „Felség, a mienk is dinasztia, igaz, nem királyi, csak kézműves”. Erre Károly herceg őfelsége egyet legyintett, s azt mondta: much better! Azaz: sokkal jobb!

Alkalma volt, mintegy 40 évvel ezelőtt, kalauzolni igen tiszteletre méltó vendégeket, köztük Sütő Andrást is, az idős Sütő Bélához és a feledhetetlen humorú Gizi nénihez, István

Akárcsak az elődök, ő is adományoz köztterekre, egyházaknak festett táblákat.

dédapjához és második feleségéhez. Aki a maga részéről feladatának tartotta, hogy a Sütő családok közti történelmi rokonságot az erdélyi magyar irodalomba berajzolja és befesse. Sikerral. Erről Sütő István nemcsak tud, hanem fel is hívja a figyelmet a több, mint érdekes történelmi mozzanatra.

A préselt és műanyag bútorok korszakában, amikor minden az egyszerűségről, a könnyen kezelhetőségről és a funkcionalitásról szól, örvendetes módon egy másik irányzat is feltörekvőben van. Az újonnan festett népi bútorok lassan teret hódítanak, bekerülnek a modern lakásokba. A régebbieket restaurálják, s régi pompájukban kerülnek vissza a parasztházakba, eredeti környezetükbe, követhető útját mutatva annak, hogy milyen pompás is a hagyományos

festett bútor. Ezt az üzenetet hordozza Sütő István 2011-ben megjelent könyvalbuma.

Érdemes megemlíteni azt a tájat, az Erdővidéket, azt a gyönyörű környezetet, amelyben Vargyas fekszik, ahol Sütő István lakik és alkot. Erdővidék Székelyföld egy zárt, félreeső szeglete, mely ugyanakkor rengeteg látnivalót és élményt kínál az ide látogatóknak. Körös-körül dombok és hegyek övezik a kicsi medencét: a Dél-Hargita, a Baróti-hegyek és a Rika hegység. A hegyek és dombok között csobogó kisebb-nagyobb patakocskák rákot, pisztrángot s más halakat éltetnek. Legmegkapóbb természeti adottságuk a Vargyas szurdokvölgye, melyet a Hargitán fakadó Vargyas patakja alakított ki. Több mint 120 barlangot és kőfülkét rejt a völgy. Épített öröksége is igen gazdag, elég, ha csak a Szent László legendáját őrző bibarcfalvi templomra, a vargyasi és az olasztelki Daniel-kastélyra vagy a miklósvári Kálnoky-kastélyra, valamint a Benedek Elek-emlékházra, a vízimalomra, vagy a kohóra gondolunk Kisbaconban. Ma már jó néhány panzió és vendégház is várja az erre a vidékre látogatókat, no meg a Sütő család gyönyörű munkáikkal, melyeket élőben is megcsodálhatnak, ha betérnek hozzájuk. ■

Forrás:

Sütő István: A bútorfestő és fafaragó Sütő család. T3 Kiadó Sepsiszentgyörgy, 2011. Mezey Sarolta: A vargyasi Sütő család élő művészete 2017-02-12 Nepujsag (e-nepujsag.ro)

A Sütő család honlapja: Festettbutor